

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 143 (9517) Четверг, июнь 20, 1974 чыл | 1975 чылда үндээлелтигинен | Өртүз 2 кеп.

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң тоску чыыжыңга 1974 чылдың июнь 16-да болган соңгулданың түннелиниң дугайында Төп соңгулда комиссиязының ДЫННАДЫЫ

Төп соңгулда комиссиязы 1974 чылдың июнь 18-те соңгулданың түннелиниң дугайында алынган сай-мелдээрлик чугалажың көргөн болгаш бүгү соңгулда округтарының ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң соңгулда ССРЭ-ниң Конституциязының вегелдериниң болгаш Соңгулда дугайында дүрүмге доду дүшүр чоруттуган деп санаан.

Чурттуу күрүнө эрге-чатыргазың азыл органниңга соңгулда кампаңназы бүгү совет улустун политиктиң болгаш күш-азыктың уулу көдүрүтүшүнүң байдалыңга, Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының XXIV съездиниң тоңгүдү шийтирлерин амьырапта чедикшиңниң боттаандыры дээш демиселдиң үенинде бооп эрткен.

Соңгулда эртинерине ажалчы чоннар калбаа-биле киришкен. Миллион-миллион совет кижилер соңгулда комиссияларына, соңгулда участоктарыга илсекпей ажаллаан. ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң соңгулда баулут бүгү улустун херээ болган.

Төп соңгулда комиссиязы Эвилелиниң Сөвединге болгаш Националдар Сөвединге соңгулда талазы-биле бүгү 1517 округ үндээлеш, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединге соңгулданың бүгү түрү шийткен соңгулданың түннелин үндүргөн.

Соңгулда киряри-биле соңгулчулар данызыңга 161.724.222 кижини киргез. Бадылашкыңга 161.689.612 соңгулчу кирешкен, азы оларның 99,98 хуузу болган.

СОҢГУЛДАГА ЭВИЛЕДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ СОҢГУЧУЛАРЫНЫҢ КИРИШКЕНИ ДАРААЗЫНДА САНАРДАН КОСТУР:

Эвилелешкен республикалар	Бүгү соңгулчулар	Соңгулдага киришкенер	Хуу-биле
РСФСР	89.281.402	89.252.567	99,97
УКРАИН ССР	33.932.630	33.930.511	99,99
БЕЛОРУС ССР	6.170.189	6.169.830	99,99
УЗБЕК ССР	7.723.545	7.723.222	99,99
КАЗАХ ССР	2.947.313	2.947.257	99,99
АЗЕРБАЙДЖАН ССР	2.619.466	2.618.315	99,99
ЛИТВА ССР	2.135.584	2.136.049	99,98
МОЛДАВ ССР	2.353.011	2.351.933	99,95
ЛАТВИЯ ССР	1.735.842	1.735.602	99,99
КИРГИЗ ССР	1.611.774	1.611.673	99,99
ТАДЖИК ССР	1.506.267	1.506.204	99,99
АРМЯН ССР	1.387.027	1.386.904	99,99
ТУРКМЕН ССР	1.132.924	1.132.810	99,99
ЭСТОН ССР	987.755	987.327	99,96

Эвилелдиң Сөвединге соңгулданың түннелдери

Эвилелдиң Сөвединге соңгулда чорудары-биле ССРЭ-ниң девискээрине 767 соңгулда округтарын тургускан. Соңгулда бүгү соңгулда округтарыга болган.

Эвилелдиң Сөвединге депутаттарын кандидаттар дээш 161.355.959 соңгулчу бадылаан, азы 99,79 хуу болган.

Кандидаттарга уулу 332.664 соңгулчулар бадылаан. ССРЭ-ниң Дээди Сөвединге соңгулда дугайында дүрүмүң 88-ге түрүлүп үндээлеш, 84 соңгулда бюллетенин күш чок деп санаан.

ЭВИЛЕДЕШКЕН СӨВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАНЫҢ ТҮННЕЛДЕРИН КӨРГҮЗЕРГЕ МЫНДЫГ:

Эвилелешкен республикалар	Депутаттарга кандидаттар дээш берген бадылашкың		Депутаттарга кандидаттарга берген бадылашкың	Күш чок деп санаан бадылашкың	Соңгулчулар саны	Соңгултаның түннели
	Соңгулчулар саны	хуузу				
РСФСР	88.965.136	99,98	286.514	37	423	130
Украин ССР	33.913.825	99,95	16.696	—	28	28
Белорус ССР	6.166.609	99,95	3.215	—	35	35
Узбек ССР	6.163.173	99,93	4.229	6	39	39
Казак ССР	7.712.219	99,83	13.001	2	39	39
Грузия ССР	2.946.871	99,99	280	6	15	15
Азербайджан ССР	2.617.882	99,98	549	4	15	15
Литва ССР	2.135.628	99,98	416	3	10	10
Молдавия ССР	2.356.773	99,95	1.160	—	11	11
Латвия ССР	1.734.917	99,96	681	4	7	7
Киргиз ССР	1.609.576	99,87	2.006	1	9	9
Таджик ССР	1.504.384	99,92	1.201	—	7	7
Армения ССР	1.386.568	99,98	326	—	8	8
Туркмен ССР	1.132.007	99,93	803	—	6	6
Эстон ССР	985.911	99,86	1.397	19	4	4

Националдар Сөвединге соңгулданың түннелдери

Националдар Сөвединге соңгулда чорудары-биле бүгү эвилелешкен болгаш автономия республикаларының, автономия областларының болгаш национал округтарның девискээрлерине 750 соңгулда округтуу тургускан турган, оларның ичинде 750 эвилелешкен республика бүрүтүлгө-ле 32 округтуу, автономия республика санына-ла 11 округтуу, автономия область санына-ла 5 округтуу болган национал округ саймга-ла бир-бир округтуу тургускан.

НАЦИОНАЛДАР СӨВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАГА БАДЫЛАШКЫНЫҢ ТҮННЕЛДЕРИН КӨРГҮЗЕРГЕ МЫНДЫГ:

Эвилелешкен республикалар	Депутаттарга кандидаттар дээш берген бадылашкың		Депутаттарга кандидаттарга берген бадылашкың	Күш чок деп санаан бадылашкың	Соңгулчулар саны	Соңгултаның түннели
	Соңгулчулар саны	хуузу				
РСФСР	89.052.893	99,78	109.632	42	32	32
Украин ССР	33.915.508	99,96	15.003	—	32	32
Белорус ССР	6.166.297	99,94	3.332	1	32	32
Узбек ССР	6.162.292	99,92	3.113	3	32	32
Казак ССР	7.712.629	99,84	12.584	1	32	32
Грузия ССР	2.946.960	99,99	290	3	32	32

Азербайджан ССР	2.647.572	99,98	613	4	32
Литва ССР	2.135.476	99,97	565	5	32
Молдавия ССР	2.350.567	99,94	1.366	—	32
Латвия ССР	1.734.891	99,96	685	4	32
Киргиз ССР	1.608.884	99,83	2.788	—	32
Таджик ССР	1.505.271	99,94	933	—	32
Армения ССР	1.386.536	99,97	368	—	32
Туркмен ССР	1.132.204	99,95	606	—	32
Эстон ССР	985.625	99,83	1.672	25	32
Бүгү эвилелешкен республикаларга	161.443.605	99,85	245.750	89	480

Автономия республикалар	Депутаттарга кандидаттар дээш берген бадылашкың		Депутаттарга кандидаттарга берген бадылашкың	Күш чок деп санаан бадылашкың	Соңгулчулар саны	Соңгултаның түннели
	Соңгулчулар саны	хуузу				
Абхаз АССР	304.609	99,98	76	—	11	11
Адыгей АССР	190.776	99,97	46	3	11	11
Башкыр АССР	2.226.400	99,98	9389	—	11	11
Дагестан АССР	524.343	99,94	2415	—	11	11
Чечено-Ингуш АССР	729.697	99,95	376	—	11	11
Кабардин-Балкар АССР	368.096	99,78	811	1	11	11
Калмык АССР	161.185	99,49	831	—	11	11
Карачаев АССР	344.175	99,96	145	—	11	11
Крым АССР	463.177	99,76	1194	—	11	11
Марий АССР	570.114	99,75	1156	—	11	11
Мордовия АССР	425.531	99,84	670	—	11	11
Мурман АССР	624.854	99,95	337	—	11	11
Ненецкая АССР	98.352	99,99	5	—	11	11
Орхон-Энхтайвиг АССР	349.308	99,99	1451	—	11	11
Татар АССР	2.050.448	99,46	1112	—	11	11
Тыва АССР	118.423	99,87	172	—	11	11
Удмурт АССР	877.254	99,79	1155	—	11	11
Чечено-Ингуш АССР	562.798	99,78	1165	—	11	11
Чуваш АССР	733.086	99,49	3733	—	11	11
Якут АССР	414.236	99,66	1412	—	11	11
Бүгү автономия республикаларга	12.146.943	99,68	36661	4	220	220

АВТОНОМУТ РЕСПУБЛИКАЛАРДАН

Автономия республикалар	Депутаттарга кандидаттар дээш берген бадылашкың		Депутаттарга кандидаттарга берген бадылашкың	Күш чок деп санаан бадылашкың	Соңгулчулар саны	Соңгултаның түннели
	Соңгулчулар саны	хуузу				
Абхаз АССР	304.609	99,98	76	—	11	11
Адыгей АССР	190.776	99,97	46	3	11	11
Башкыр АССР	2.226.400	99,98	9389	—	11	11
Дагестан АССР	524.343	99,94	2415	—	11	11
Чечено-Ингуш АССР	729.697	99,95	376	—	11	11
Кабардин-Балкар АССР	368.096	99,78	811	1	11	11
Калмык АССР	161.185	99,49	831	—	11	11
Карачаев АССР	344.175	99,96	145	—	11	11
Крым АССР	463.177	99,76	1194	—	11	11
Марий АССР	570.114	99,75	1156	—	11	11
Мордовия АССР	425.531	99,84	670	—	11	11
Мурман АССР	624.854	99,95	337	—	11	11
Ненецкая АССР	98.352	99,99	5	—	11	11
Орхон-Энхтайвиг АССР	349.308	99,99	1451	—	11	11
Татар АССР	2.050.448	99,46	1112	—	11	11
Тыва АССР	118.423	99,87	172	—	11	11
Удмурт АССР	877.254	99,79	1155	—	11	11
Чечено-Ингуш АССР	562.798	99,78	1165	—	11	11
Чуваш АССР	733.086	99,49	3733	—	11	11
Якут АССР	414.236	99,66	1412	—	11	11
Бүгү автономия республикаларга	12.146.943	99,68	36661	4	220	220

АВТОНОМУТ ОБЛАСТАРДАН БОЛГАН НАЦИОНАЛ ОКРУГТАРДАН

Националдар Сөвединге депутаттарын кандидаттар дээш автономия областтардан 1.187.822 соңгулчу соңгулаан, азы 99,72 хуу 3293 соңгулчу удуу бадылаан. Бир бюллетенин күш чок деп санаан.

Националдар Сөвединге депутаттарын кандидаттар дээш национал округтардан 667.085 соңгулчу соңгулаан, азы 99,72 хуу 1.892 соңгулчу удуу бадылаан.

Ынчанга Националдар Сөвединге соңгулда талазы-биле соңгулда округтарына бүрүтүлгө-ле кандидаттар бадылашкының улу кезин алган болгаш депутаттарга соңгулган. Националдар Сөвединге ичинде-биле 750 депутат соңгулган. Оң ичинде: эвилелешкен республикалардан 480 депутат, автономия республикалардан 220 депутат, автономия областтардан 40 депутат болган национал округтардан 10 депутат.

Төп соңгулда комиссиязы ССРЭ-ниң Дээди Сөвединге соңгулда дугайында дүрүмүң 38 дугаар чүдүлгө үндээлеш, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң тоску чыыжыңга соңгулган депутаттарын бүгү 1511 соңгулда округтарыга бүрүтүлгө-ле ичинде Эвилелиниң Сөвединге 767 депутатты, Националдар Сөвединге 750 депутатты бүрүтүлгө-ле, депутаттарын азында 498 ажалчы, азы 32,8 хуу. Ажалчынар болгаш колхозчулар 769 киж, азы 60,7 хуу.

Депутаттарын азында СЭКП кезигүнери болган кезигүнери кандидаттарын саны 1196, азы 72,2 хуу, партия кезигүнери эвестер 421 азы 27,8 хуу, херээженер 475 азы 31,3 хуу, 30 хар чедир депутаттарын саны 279, азы 18,4 хуу, ЕЛКСМ кезигүнери 114, азы 1,5 хуу.

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединге соңгулданың түннелдери социализм демократияның учур-утказын, Советтерниң баулут ууусу характерин бүрүтүлгө-ле көргүскөн. Күрүнө эрге-чатыргазың дээди органыга коммунисттерниң болгаш партия кезигүнери эвестериниң блогунуң кандидаттарын чыгыс үй-биле соңгулаан чорук совет кижилерниң Коммунист партияны болгаш оң ичинде Төп Комитетиниң домындар улам сыйып каттышканын, коммунисттер тургузушкунуң байланыш уулу планнарын боттаандыры дээш мөөн соңгулар-ла мадырлык-биле демиселдерине шийтирдиң чыныгыча-биле керешкен.

Совет Социалист Республикалар Эвилелиниң Дээди Сөвединиң тоску чыыжыңга дараазында депутаттар соңгулган:

Эвилелдиң Сөвединге:
Тыва АССР-ден ШИРШИН, СЭКП Тыва обкомунуң бйри секретары, Кызыл округ.
Националдар Сөвединге:
РСФСР-ден Григорий Чоодуевич БЕЩЕВ, ССРЭ-ниң орук-харьмлаза министр. Красноярск округ.
Тыва АССР-ден Хүдөр-оол Иргитович КОНГАРЖАП, Мөңгүн-Тайга районун «Мөгөн-Бүрөң» колхозунуң колхозчуу, Бай-Тайга округ. Владимир Леонтьевич КУДРЯВЦЕВ, «Известия» соңгулчу политиктиң хайгааракчы, Кызылдың Барың таламы округ. Михаил Класевич МЕНДУМЕ, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы, Сут-Хөл округ. Уйчук Сатовна МИНЧИТ-ООЛ, Улут-Хем районун «Наймал» совхозунуң ажалчыны, Шагаан-Арм округ. Алдыл-кыс Салаа-Байыровна МОНГУШ, Чөөн-Хемчик районун СЭКП-ниң XXII съездин атам совхозунуң ажалчыны, Чадаана округ.

Николай Алексеевич ПИЛЮГИН, академик, Бия-Хем округ. Мария Васильевна САФРОНОВА, «Тыва тууду» трестиниң 48 тууду эргелелиниң штурман-маалар бригадир, Кызылдың Чөөн таламы округ. Алдын-оол Иргитович СЕДИП, «Тыва дээди-дүү» комбинаттын арылал фабриказының регулятористиң, Кызыл-Мажалык округ. Михаил Лупанович СИТНИКОВ, Каа-Хем районун «Коммунизм орук» колхозунуң тракторист-комбайнери, Каа-Хем округ. Алдын-оол Солянович СОЯН, Эриэн районун «Чаа орук» колхозунуң колхозчуу Тес-Хем округ. Ольга Павловна ЧУЕВА, Таңды районун «Революцияның чалыжы» совхозунуң директору, Таңды округ.

Шмилгрангай совет полководу, ССРЭ-ниң Чепектин Күштериниң эң илсекпей тургузуучуларының бирээни, Ала-Туртук Улут дайымынын сургажан маалыры, 1919 чылдан бээр СЭКП кезигүнери, Совет Эвилелиниң дөрт дакыр Маалдыры, Совет Эвилелиниң Маршалы Георгий Константинович ЖУКОВТУҢ үр араан соонда 78 харлында, 1974 чылдың июнь 18-те мөчүрүн Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының Төп Комитети, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ханы каякы-ла-биле дикциял тур.

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Националдар Сөвединге соңгулда талазы-биле РСФСР-ниң соңгулда комиссиязының ДЫННАДЫЫ

Националдар Сөвединге соңгулда талазы-биле РСФСР-ниң соңгулда комиссиязының түннелин июнь 18-те болган. Россияның Совет Федератив Социалист Республикасында ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Националдар Сөвединге соңгулданың түннелин аяк чугалашкан. Комиссияның даргазы А. В. Викторов ол айтыргың талазы-биле азырады кылган.

Россия Федерациязыга амы соңгулда кампаңназы, бүгү чурттаан дег, СЭКП-ниң XXIV съездиниң салган соңгулдарын боттаандыры дээш бүгү улустун демисел-биле, комиссияның хуралы демделген. Совет кижилер СЭКП Төп Комитетиниң бүгү соңгулдарга, Совет Социалист Республикалар Эвилелиниң хаймаатыларына Кызылдың тапталыңга, Коммунист партияның соңгулда мурнууда платформаны уулу соруу киришкенин хуузу элган.

Улустун чагай чоруну СЭКП ТК-ның Чингиз секретары эш Леонид Ильич Брежневтин сагыш салымшыктың, Москва хоорайның Бауман соңгулда округунуң соңгулчуларының мурунга чугалаан чыныгычак чугаазы совет кижилерин чогадымчы күжүн улам улагаттырган.

Совет кижилер улустун төлөнтү оолдар, кыстары дээш бадылашкыныры бээр дээш, боттарының дайымы авангарды — Совет Эвилелиниң Коммунист партияның кызыл-оол чок бүүрүл, хуудукла-биле июнь 16-да соңгулда болган. Бадылашкың чөр болганга организастык, соңгулчуларын бедек илсекпей киришкен биле эрткен.

Националдар Сөвединге РСФСР-ден соңгулда талазы-биле округтарын соңгулда комиссияларын соңгулда түннелдери чогуу өмүдө үндүргөш, бадылашкың түннелдери дугайында сөөгү түннел барымдаларын киргезе. Депутаттарга бадылган бүгү кандидаттар бадылашкынырың хөй ирүүзүр элган. Россия Федерациязында Националдар Сөвединге 32 депутатты соңгулаан. Соң азында ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң

Националдар Сөвединге РСФСР-ден 176 депутатты автономия республикалардан, 25 депутатты автономия областтардан болгаш 10 депутатты национал округтардан соңгулаан. ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Националдар Сөвединге РСФСР-ден шупту 243 депутатты соңгулаан.

Националдар Сөвединге РСФСР-ден соңгулда ССРЭ-ниң Конституциязыга болгаш ССРЭ-ниң Дээди Сөвединге соңгулдар дугайында дүрүмге бүрүн дүшүр эрткен. Соңгулда кампаңназының үенинде соңгулда комиссиялары ший эвес ажалдан турган деп көөр хуудулар болган. ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Националдар Сөвединге соңгулда талазы-биле РСФСР-ниң соңгулда комиссиязына кирбиз.

Соңгулдарын түннелдери коммунисттер болгаш партия кезигүнери эвестериниң блогунуң бүрүтүлгө-ле илсекпей, партия биле улустун баулаб чагыс элтиң, Коммунист партияны болгаш Совет күрүнени иштиң, дайымы политиканы совет кижилерниң сүрүк дегкип турарын херечи-

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединге соңгулда талазы-биле Төп соңгулда комиссиязында

Июнь 19-та Москвага, Эвилелдер бажыңың Төп соңгулда комиссиязының түннел хуралы болган.

Комиссияның даргазың ораакчызы В. В. Николаев Терешкованың саяжымын баулар соңгулдар талазы-биле керек эргелелин ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң тоску чыыжыңга Эвилелдиң Сөвединге болгаш Националдар Сөвединиң мандат комиссияларына даямдар деп шийтирин хуузу элган.

Эвилелешкен болгаш автономия республикаларын, автономия областтарын болгаш национал округтарын соңгулда комиссияларына, округ болгаш участок комиссияларына, хөй-чигити организастык даямдарын ажалдашкыларын, ажалчы чоннар Советтерин,

ЧАРЫШКА ТИИЛЕКЧИ БОЛГАН

Ойбаа Демир-оолович Байкарамың чайлааның бойдуз чуруму кайгамчык чараш. Хат шуурган, чач-чымк, халымын эки болза, аңа хой кодан чагажанын болур. Манса каларчы боюнук кодан-сүрүүн кадарызын чылындын-на чайлагалды келген.

Бо чылын оң молданыла 426 төрүр хой бар, төрүдө ам-даа уламчылашкан. Беш айык түнели-беле аларга, төрттүнген 370 хураган ам онча-менди дортуруп турар.

Тоску беш чылдын тодарадыкчы чылында малчылар аразынга калбарган социалисттик чарышка киришкен, төрүрүс чок хойдан 85-тен ажык хураган, бир баштан 3300 грамм

дүк амыр деп хулаогени ол алган.

— Бо чылың чок боок, хаттың, чаагың чок болганыңдан мал олары таары болгаш тур, чагыс чайлаг хой семирткениңге чедипшес хевирлиг, экинчиги мадаң дүжүрү, чаш толтуру чайы семиртиледен хамааржыр чүве болгай. Ынчан чоруй олар солуп. Орзак тайганыңче көжер болуп тур мен — деп, малчын чугаалап оларду.

Байкара кожазы хойжу Сагчай Калар-оол-биле социалисттик чарыштыг. Эрткен чылын бүгү көргүзүлгөр талазы-биле эки түнели ол чедип алгаш, чарышка тиилекчи болган.

— Хойжуларын электеги ка-

датче шилчиряа организастаары черде ажыктыг деп, малчынар болуп турар бис. Ынчиге бо чаксы мал оолдашкынында суурдан сакманшиктен келген аныктыр кино, концерт көөр, чунар-базынар дээр, ажылдан чардыгыл, колхоз төвү кирер чүдүлдер турду. Ынчанга малчыларнын электеги кадалы организастаар айтырны колхоз баштаар чери, партия организастаар тодаргай шилчиряа чугула дээрзи оон илдендер — деп, хойжулар чугаалап турар.

ЧУРУКТА: Байкара Ойбаамың хойон оларлазын чорурду. А. СОДУНАМ. Авторнуң фотогу.

МЕТРО ТУДУГУЛАРЫ БАМ - да

Байкал-Амур демир-орук тузугунун тоннель тудукчуларынын башкы бөлүү Таза дээр бурат суурдан бүгү отрядтын келер уеде турар чери — Соңгу-Муй сыңае ордуку саларын эгелде. Ол сынык өтүр 15 километр узун төнелиди казар учураду.

— Амгы уеде бирги чергениң сурулазы — кол ажылаң кылдыр черже болдунар-ла тургени-биле чокушулары болур — деп, «Колтоннельметро-тудугунун» №11 тоннель отрядынын кол инженері Е.З. Пятюльда чугаалап турар. — Ол болза тайга нити болгаш

кадыр тейлерлиг 220 километр чер болур. Кол сурула — Соңгу-Муй болгаш Байкал-Амур сынык өтүр тоннельдерин казары болур. Оларын монгедө дон чыдар болгаш чер шимчөөникин болуп болур черлерден казар апар. Москвадан, Ленинградтан, Харьковтан, Киевтен эң дээр метро тудукчуларын мынар чаалап. Эң тайганы оттуруптар ол кайгамчык уаг туудуга киржирин күзүн эки туралырдан билдирипкинерин хүн бүрүдө көвүдөп турар.

Улан-Удэ. (СЭТА-ның корр.).

БРЯНСК ОБЛАСТЬ. Климово районуң «Рубежное» колхозунуң кол агроному Надежда Яковлевна Пляхотко будуруге эртемчи болгаш практиканың чедишининин ажылаар талазы-биле хууда чогадыкчы планын чедишининин боттандырып турар. Ол колхоз чүгле бирги чергениң сорттарынын урезинерин бир-ле дугаарында чажар апарган, хөвү ажылдарынын шынары экинжиз. Кол агрономуң чогадыкчы планы чүгле оң болуңу хуузуңда херээ эвес апарган. Надежда Яковлевнаның санал-анылн өзүгар кылдыр чагыс-даа чугула ажыл-херети колхозчулар ыял-ла чугаалажы көрүп тургаш, боттандырып чорудар. Оң түнелинде тарааның, картофельдин болгаш өске-даа культураларының дамуду улгаткан.

Коммунист Н. Я. Пляхотконуң үлегерин өзүгар Брянскинин чус-чүк специализирни хууда чогадыкчы план өзүгар амылдан турар апарганнар.

Оң эки эгелзисини улам-на нөптөрүн турар.

ЧУРУКТА: «Рубежное» колхозтуң кол агроному Надежда Яковлевна Пляхотко болуңуң амылынын дуржумгазын шү-өрүңге күзөлдү-биле дамчыдып берип турар. Оң талазында — кожазы «Коммунизмче орук» колхозтуң агроному П. В. Песенно.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

БИРГИ ЧЕРДЕ-ВЕЛИГОДСКИЙНИИ

Бо хүнерде наймысаладын 4-кү микрорайону Кызылда эң-не хаймыкының тууду участогу. Аңа чөдө бөрге, туубу болгаш өске-даа тууду материалдары соерткен мажыналар ылай-бээр солуп-чаржыла-да турар. Алар чыгыла күчүлүг краннар, каныкчыларын көгергенден оттары көстүр.

Микрорайонда тудукчулар-ла хой. Ына бажынарнын эң-не улуун—120 аал чуртаар ийи бажынын бирээни Тывада сураглыг туудуку Борис Белковтун удуртканы бригада тууду турар.

Чоокта чаа ук бригадала чораш, беш айлар дургузуңда коллектив канчаар ажылдаанын танышкан бис. Прораб Владимир Арчумаев чаа келген болду. Вагон ханааныңа хажык-ла көргүзүлгөр, таблица-лар, «Кызыл тууду» эргелелинин бүгү-ле бригадаларынын беш айларда канчаар ажылдаанын көргүскен таблицаны сонургай бертивис. Ол дээрге туудуларын социалисттик чарыжынын экраны болгай. Эргелелиде дашчыларынын болгаш бызынчыларынын шүптү өң бир бригадала бар. Беш айлардын түнелинде А.Б. Белковтун бригадала бирги черде хевээр. Ол үнерин дургузуңда белкочудар (ол бригадала эргелелинин удузу ыңча дээр) 235 мун рубльдин тууду-монтаж ажызын кылдыр турган. Черек кырында оңу 311 мун кылдыр боттандырган. Бо аразында бир тууду-ла норманы 142 хуу күстүскен.

Социалисттик чарыштын коз негелдеи болза, кылдыр турар ажылдын бот-үнезин чигелери, камналгалыг болуру болгай. Бо талазы-биле Борис Александровичинин бригадалаында байлал база эки. 40.000 хире рубльдин яныз-бүрү материалдарын бо чүтү эргезинден бээр камнап алган. «Кызыл тууду» эргелелинде дашчыларынын бүгү бригадалары Белковтууг дег ажылдаан болза, бо чылдын эргезинден бээр нитизи-биле

440 мун рубльдин материалдарын камнап алган турар ийик. Чамдык туудугарга чөдө бөрге туубуну, холуксааларны, цементини кайы хажык-ла чок олтупкан чыдырын бо-ла көрүп болур. А Борис Белковтун бригадалаында ыңдык эвес. Оң уламында ыңдык хой түнүгү материалды камнап алган-дыр.

Эп Белковтун бригадалаы Министрлер Чөвүлелинин административтик бажынын тууду турар коллектив — Николай Купцовтун бригадалаы-биле чарыштыг. Олар беш айлар планын 94 хуу күстүскен. Оң хожудан чылаааны бо туудуга материалдар чедишпезинде. Өске бажынарга бодаларга нарын тууду. Бир эвес ол белен турган болза, олар чарыштыг өвүндөн хажык-ла чыдаас турган. Бо ийи бригадала кам чыл улаштыр чаржып келген болгаш бот-боттары эки билчир. Күш-ажыкчы маргалаанынын түнелин хурургай бертивис. Ол дээрге туудуларын социалисттик чарыжынын экраны болгай.

Б. Белковтун удуртканы бригадалаы яныз-бүрү белик мергежилдик кижилер бар. А дээрлерин дээрзегинде Степан Борбак-оол, Николай Сидоров, Николай Панин база каныкчы В. Чапухин олар хамааржыр. Олар чүгле боттары эки ажылаар эвес, харын өскелерин эвирлиг, үзегерин көргүзүп турар туудулар-ды. Ажылды мында таанымчалыг организастаан. Чижээ, хана салырла төрткү разрядтыг кижиле-биле үшкү разрядтын ыял-ла казы турар. Бот-боттарыга дузаажырынын принцип оң.

Бо бригадала чаа чүтүл норма-комплектини эгелзени болур. Чижээ мурунда хана салырда оң бөдөн айы-биле чадалар кылдыр, аңа ийи шапир хери үени чарылаар турган болза, ам оңу он минута иштиңде-ле кылдып алтар апарган. Күш-ажыкчы будуркүчүлүн белидеринге уаг

ужур-дузалыг арга.

Бо коллективте ажылдын шынарын хынаар комиссияны тургускан. 3 кижиле составтыг ол комиссия эвено бүрүзүн ажылын хүн бүрү хынаш, оң демзюн тускай стениде салып турар.

Бо мурнакчы бригада 120 аал чурттаар бажынын левенлекчи-биле болгаш сантехниктерге дузаары-биле белеткеп турар. Оңу июнь 30-ле хулаадыр. Бир эвес хана үтээр компрессор турган болза, оңу хуусаа бетинде хулаадыптер аргалыг. Коллективтин чамдык кежигүнери өмнелге ажылдакчыларынын нити чуртталга бажынынни туудуңче кирген. Оң адалык кезезин доошуп турар. Бир эвес №14 маханизация эргелели башпалыг кран-биле чогуур үезинде хандырылган болза, оң ханазын май айла-ла салып эгелей бээр арга турган.

Бо бригадала-биле кожа Н. Велигодскийнин удуртканы коллектив ажылдан турар. Май айла олар белкочуларын алган. Мурунда бригада ортумак ажылдыг деп, санадып келген. Б. Белковтун бригадалаынан күш-ажыкчы организастаарынын дуржумгазын өөренип ал, оң ачында ам мурнакчыларын одурууна үнгени өөрүчүг. «Кызыл туудуңу» бригадаларынын аразында социалисттик чарыштын түнелин үнүзүрде, ажылдын шынары, үзүстүн ажыл шагынан олаалары дээр бүгү көргүзүлгөрүн барымтаалап, демлек салып.

Оң өзүгар Н. Велигодскийнин бригадалаы Б. Белковтуудан май айла үш сан артык болганы ол. Ынчанга ол айла чарышка бир дугаар черге үнген. Ам удавас 1974 чылдын бирги чартыг доостур. Ынчанга Кызылдын тууду-жыгылап, чарышты улам дөптүгү организастаар дээр ажылдан турар.

С. ХЕРГЕК.

АЖААП АЛЫШКЫНГА ДАЙЫНЧИ БЕЛЕТКЕНИР

Дүжүт ажаап алышкынының материал-техниктиг хандырылганының айтырынын СССР-ниң Министрлер Чөвүлелине болган чөвүлдүл хурагалга чоокта чаа чугаалажып көргөн.

Илеткелчи — Бүгү-эвилелиң «Сельхозтехника» каттыжымшыкының дарагы эш А. А. Ежеский болгаш РСФСР-ниң Украинаның, Казахстанының республика «Сельхозтехника» каттыжымшыкынын удурткучулары ажаап алышкынга белеткелдиң болгаш ажил-агыларын материал-техниктиг хандырылганының дугайында чугаалап бергенер.

Хой-хой заводтарынын коллективтери «1974 чылда дүжүт ажаап алышкынын дугаарыңа чүдө ажыл-агый хандырылганы белеткелери хандырылганыңа РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинин доктааның дүжүт ажаап алышкынының канчаар чоруп турарын ол чөвүлел хурагалга чугаалажып көргөн. Дүжүт ажаап алышкынының хуусааларын кызырар болгаш комбайнлары эң дээр ажылаар сурула-биле РСФСР-ниң Украинаның болгаш Казахстанга техниканы херетик черлерге массалык-биле көжүрүп чорудар арганы ажылаары көрдүнгөн.

Бо чылын шөлдерге чаа «Нива», «Колос» дээр 30 муң комбайн дүтүп ажылдаар. Оларын ажылаары-биле чер-черде тускай базаларын тургузулап турар. Улетпүр будуругелери, «Сельхозтехника» каттыжымшыкына ол базаларын артык илектер-биле чогуур өйүндө четкелээр хулаадылгелер дээрин чөвүлдү хурагалга демлектеп турган.

Чөвүлел хурагалдын ажылынын СЭКП ТК-ның, СССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин хандырылгалыг ажылдакчылары, чамдык эвилел болгаш республика министрстволарының база ведомстволарының удурткучулары киришкелер.

Чөвүлел хурагалга СССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Дарааның ораакчызы З. Н. Турдыев чүве чугаалап.

(СЭТА).

Тываның кооператорларында

Бай-Тайга райпозунун баштаар чери каарлар-биле ажылды өөлүг чылдарда элээн ажыктыг. Оң түнелинде садыг ажылдакчыларынын даандырган ажык-херезинге хууда харымсалгазы бөдөн. Мергежилдик каарлар саны өскен.

Садыгны организастаарынын депшигелер аргалары нөптөрдөриңче кирээтгейни салган Райпо бо чылдын бирги, ийги кванталарында садылга планнарын ажык күстүскен. Садыкжылар аразында социалисттик чарыштын бирги черин Талызе улетпүр бааранарынын магазини (эргелелиңи И. Кара-кыс, садыкжы Т. Игит) ээлеп, райпону магазинер аразында шилчип чорурду Кызыл тутун чаалап алган.

Ийги чери Шыда Ч. Бамылы эргелекчилээр аш-чөм магазини эгелзеп.

Райпонуң садыг болгаш пиятинин чевенилгезинин ажылдакчыларынын пөит-өредилгенин багыт эвес организастаан. Марксизм-ленинизмдин үнөзисинин өөренип болгучунуң ымынакчылары 18 кижиле оң өөренип дооскан. Райпода бот-тыныгыр уран чүтү коллективни база ажылдан турар. Оң киржикчилери

баштайгы концерттерин чоңа сонургагатаң.

Райпонуң садыг ажылдакчылары яныз-бүрү ассортиментин бааранарын магазинерге үзүктел чокка кирип, садыг-саарылга ажыларын культуруг, эки организастаар дээр чарышты уламчылаштыган. Амгы уеде райпода дээр болгаш ортумак эртемниг каарлар-биле четир хандырылган. Магазинерге садыгжыларын ажылдакчылар оларын билит-мергежилди, магазинин шөлүг, бааран саарылганынын хемчээлиңи база өөренип көрүп турар.

И. СЕДИП-ООЛ.

БО-ЛА КЕЛИР АВТОЛАВКА

Биң-Хемнин «Кызыл тараачын» совхозунун Эрбек салбырнын малчынары дагылы-ыштыг ыраккы оларларда чайлап, кыштап турарлар. Эртен-лаа, кезээ-лаа ол оларларда малчынар аалдарына аккы өнүгү автолавка бо-ла халдып келир. Оң чөдөчү-садыкжызы» Александр Медведев оларын күзөлдүг. мактадып аалдызы.

Малчын бүрүзү оңу эки таныыр, өөрүшкүтүг ху-

ЭВИЛЕН САДЫГЖЫ

Чааана хоорайза шил хулаап амыр черин тургусканы чоңа таарымчалыг. Оң садыкжызы, пенсионер Герасим Григорьевич Райков бо ажылдан ам үш чыл иштиңге кызымаккай күстүскен келген. Оң садыг човангыр, ажыл дээр чүткүлдүг оң мактап турар. Магазинин өргөн 10 шахта ажылап турган, ол 9 шахта хире-де чедип келген, шилдерин, саваалар хараактары айылап турар. Наздылп кырыла-лаа ажылдыга ол хире кызымаккай садыкжы аш сааныла планын 200 хуу чедир күстүскен турар.

Д. ШОЯДАР.

Пропагандистерге дузаламчы

Бистин Коммунисттик партиясынын бүгү-эвилел конференциялары, аңа хулаап алган шилчирлери дээрге Совет күрүенин амылдалызын эң чүтүлө болушкун болгаш совет үлестүн социализм, коммунизм дээр маадарыг темелелинин төөгүзү болду. Бо талазы-биле партиянын XVI Бүгү-эвилел конференциясы оңа черин ээлеп турар. Социалисттик тургузушкунун чаа келүрүшкунун чөдө партиянын болгаш совет үлестүн бүгү күштерин сыдыг эргелелдеринге конференция үлүк рөзүлү ойнааң.

Бүгү-эвилелдин XVI партия конференциясы 1929 чылдын апрель айда болуп эртекен. Конференция үлүк ажыла-агыл хөгжүдеринин бир дугаар беш чыл планын, көзөңүл ажыл-агылны күзүдеринин оруктары, бюрократизм үтүр темелелин түнелдери болгаш эң чөдөкчү сурулгаларын, партия хураалынын ашталгалы болгаш оң кежигүнерининиң база кандактарынын дугайында айтырлары чугаалашкан.

1929 чылдын өөлүгү чартында бүгү капиталисттик чурттар экономикагит бураашкына таваржып, Япония, Германия болгаш өске-даа чурттарга фашизм күштептеп эгелеп турган. Герман империалисттер америк капитализм дузаламчы-биле боттарынын аар үлестүрүп, эң ылаңтык шөргү будургалезин каттап тургузуп алган. Япония-америк дайызыларга чурттарынын Совет Эвилелине үдүр чөңгөлөөлинин Иракки Чөөн чүккө улаа-ларга болуп, бистин чурттууска үдүр дайын белеткелдери ыңчан күштедип эгелзеп.

Дайын айымынын шапкынын дөгелди келген дүшкүрүлүг үезинде Совет казак үлестар аразында эң-найыралын болгаш тайбынын политиканын быжыг түбүштү-биле камгалып, чөпсегеленишкенин түжүрүтүп утайын-

ПАРТИЯНЫН XVI КОНФЕРЕНЦИЯЗЫНЫҢ УЖУР-ДУЗАЗЫ

да айтырны ийи үндүргөн. Совет күрүенин тайбын полетиканы бүгү чурттарын ажыкчы чоннарынын болгаш делегейин депшигелер күштеринин ийиг дөптүмчезин алган. 1929 чылда Европа болгаш Азиянын ыкка хой чурттары Совет Эвилели-биле дипломаттыг болгаш сазыг хандырылганын тургузуп, бистин тооп көөр учурга таварышкан. Бо чөдүк бистин чурттуу-ветын даштык политиканын быжыгып олурганын херечилеп турар.

Партиянын XV съездинин төөгүлүт шилчирлериңе болгаш СССР-ге социалисттик нитилели тургузарынын дөптүгү планын үдүртүлгө болу-рун алган, чуртту социализмге өзү-биле индустриализацияны партия үлүк чедишкенин чедип алган. Ыларгай тараачын ажыл-агылдарын коллективтик ажыл-агылдарын яныз-бүрү херидеринче хаара түзүрү-тараа шөлдерин улам калбар-

тыры дээр өске-даа ажылаар элээн чедишкениң хөгжүлгө дени алган. Капиталисттик элементтерин үлүк ажыла-агылдын бүгү алырларын кызып үндүрүп, социалисттик түгүзүшкүңа бүгү тала-биле бурдунгаарлаашкын эгелзеп. Ынчала-лаа аар улетпүрүн хөгжүлгезинин зенне-лиден көдө ажыл-агылдын хөгжүлгезин чышы каап, социалисттик индустриализациянын бурдунгаар хөгжүрүңгө элээн шаптыктар түгүзүшкүнүп келген.

Социалисттик түгүзүшкүнүн мындыг шапкын бурдунгаар хөгжүлгөни шаңагыг зарылкы ангынын талазын чадал үлүк үдүрүлгөңүңа таваржып турган. 1928 чылдын эгезинде Донбасстын Шахтинск районуңа буржваз-тускай эртемилериниң хараакчы контрреволюстуг организастааны илереттинген. Көдө ажыл-агылны чаа өзү-биле чарыш тургузарынын айтырны кулактарын колхоз

тургузуңа үдүр демиселин чигилдирип, олар яныз-бүрү хоп-мегени, өдүрүчү болгаш ортеликчи чоруктары ажылдап турганнар.

Партиянын хураалының ыңчан Бухаринге, Рыковка, Томскийге үдүрткан барын үзелиг чайгылачак болук социализм түгүзүшкүнүнүн бурдунгаарлаашкынын үезинде үлүк ажыл-агылдын бүгү алырларын капиталисттик элементтерин үзүр-каарынын хемчегелеринге үдүрүлгө үнген. Социалисттик түгүзүшкүнүңа үдүр барын үзелиг бурдунчир бөлүктөр болза ангы демисели кошкар, кулактар боттары социализмге ийиңи кире бээр дээр ута-ында өөрениги сүтүталап турганнар. Моон алгаш көөр-ге, бурдунчир бөлүктөр ажык-биле В. И. Лениннин тараачын чонун кооперастаанын планына, кулактарын чүтү-каарынын айтырлары шүтү үдүр турган дээрин ийден-ий. Барынын үзелиг бурдунчир

бөлүктөр ажыл-агылны чангыс аай план өзүгар хөгжүлгө черинге моондак кадары-биле партиянын XVI конференция-зынга беш чыл планын багылап турла, аар улетпүрүнү хөгжүлгөңүнүн айтырмында үдүрүлгөн, аңа хой чарыгдал кылбас дугайында санал киригери, Конференциянын делегаттары бурдунчирлерин ол саналдарын чылча шапкан.

ВКП(б)-нин XVI конференциясы бирги беш чыл планын хулаап алган. Беш чыл планында капитал салымшыкынын 64.6 миллиард рубль түңгө тодараткан. Бүгү үлестүвүнчү продукцияны 2.8 каттап, а аар улетпүрүнүн, продукцияны 3.3 каттап өөр болгаш улетпүрүнүн нити продукцияны социалисттик секторун бот-дензин беш чыл планын төңүзүңгө 92 хуу чедир өскөн турарын планга көргөн. Беш чыл планын амылвалга боттандырып чурттуушкунун түнелинде тараачын ажыл-агылдарын 85 хууу коопе-

рациянын бүгү хевирлери-биле хаара түтүтүңган турар болгаш тараа будургалезинин барык 43-тен ажык хуузу ол ажыл-агыллар будургу үндүрүр. Коллективтик ажыл-агылдарын тарылга шөлдер 20 миллион гектар чедир калбарар.

Бирги беш чыл планы үлүк ажыл-агылдын бүгү Фронтунга социализм дээр семилдиги калбак бурдунгаарлаашкынын программазы болган. Беш чыл планын бистин чурттууска социализмдин фундаментинин түзүп тургусканын болгаш база хоорайларда, көзөңүл капиталисттик элементтерин үлүк ажыл-агылдын алырларын кыла үндүрүңгө тодараткан. Үлүк ажыл-агылдын хөгжүлгөңүнүн бирги беш чыл планын хулаап алган чөдүк социалисттик нитилелдин түгүзүшкүнүңа партиянын үлүк чүчү ролун улам белеткен.

ВКП(б)-нин XVI конференциясы көдө ажыл-агылдын

«Өк» совхозтун төбү Аржаан суурда Мария Захаровна Онанешникова эргелекчилден эмнелге чери нинти аарылар баш урутлар эмнээр болгаш божан иелерге даза көргүзөр салбырларды. Оң стационарды 24 орунуг. Ында рентген кабинетин амыткан болгаш сайылган херели-биле эмнээр аппаратураны тургускан. Эмнелгенди коллектив Тарга, Чаловна, Хадми, Шенилг суурларнычуртталчаларына, ырак оорларда малчынарга

амчи дузанын көргүзүп, аарыларны болдурууны баш бурунгаар хемчегерин ап турар. Мергежилин, ызыман амылын чоннуу кадыкшылыга бараан болдуруп келген медреса В. Анганорова, акушерка С. Нусежни, санитарка И. Дам олар максатка болгаш хундултедилер. ЧУРУНТА: С. А. Нусежниниң хүлээп алышынын шагында хан басышынын хынап олурары. А. СОДУНАМНЫН ФОТОСУ.

ТУРИСЧИ БАШКЫЛАРНЫҢ СЛЁДУ

Кызылдын Бок-Тей чавына кас-чараш бойдуе чурумалдыг черге республиканын башкыларынын бири турисчи слёду болуп эртен. Анаа райондан тос. Кызылдан бир команда киришкен. Маргылдаанын тутун хоочуну турисчи-организатор Хомушку Дугаржап, слёттун эл-не анык киржичин Галина Давыдова олар байлыгы байдалга көдүргөн. Слёттун бири хунуне черини уг-шени (чугун) тыварынын талазы-биле башкы училешенин башкыны бири рааразын Виктор Маслендини шыгарал, бири черин алган. Барыин-Хемчик районун Шексперден келген Владимир Ондар тилектиче чүгле чангыс сан чептээр. Ак-Довурак

ортумаа школазынын күш-культура башкыны Вячеслав Назип ушкү черин ээлээн. Херожендерден чемпион аты Кызыл-Мажалык оес чыл школазынын башкыны Валентина Побережника чедип алган. Бай-Тайга районун Шуйда кадыкшылыга школазынын башкыны Татьяна Калдар-оол ийги. Би-Хем районун Аржаан школазынын төлөөн Ли-бовь Дмитриева ушкү черлерин ээлээн. Команда талазы-биле Барыин-Хемчиктин спортчулары тиктөөн. Ийгиини — Кызылдан, ушкүзүн — Бай-Тайганын башкылары алган. Маргылдаанын ийги хевирин туристин орунун таваржыр бергелерин эрттери. Анаа команда бурунунден беш спортчу киришкен. Оол киржичилери сугун ызы-бурга аржаан келеринге, кемдөөн ажи көдүрүн чедеринге, майгын тургузарына болгаш өске-даа

хевирлерге маргылдашкан. Барыин-Хемчик районун турисчи башкылары бо маргылдаага бири черин ап, мергежилдин көргүскөн. Кызылдын төлөөн спортчулары ушкү черин ээлээн. «Рубеж» деп шериг-спорт маргылдаанын негелдери шыгыр болган. Оол киржичилери ланчыдан боолаар, граната остоар, балыгланган азы бертинге кижиге даза чедир, «дайынны» тылында чүрүк сугуар хайгылы чорудар, противотаз келип алган, чүтүрер болган өске-даа негелдери күүселер ужурут турган. Бо маргылдаага Кызылдын башкылары тергидээн. Майгынны дүргөн тургузарынын конкурсуу солун болуп эртен. Киржичи бүтүрү боудун мергежилин көргүзөр дөңн ишпейки киришкен. Майгынны дүргөн тургузар та-

лазы-биле Барыин-Хемчик районун башкылары В. Назип, В. Ондар, Ш. Чаловна, В. Побережника республика чемпиону болганар. Олар майгынны 10.6 секундта чүтүзүп, эки эки көргүзүп чедип алган. Ийгиини — Тожунун, ушкүзүн — Талдынын спортчулары алган. Нинти команда талазы-биле бири черин Кызылдын башкылары алган. Шыгыр кубок, бири черин диплом-биле шынаткан. Би-Хемтин спортчулары ийги, Барыин-Хемчиктин төлөөн ушкү манналарга төлөткү болганар. Турист башкыларын бири республика слёттун тилекчилерин республиканын шилдик командазын тургузар, олар июльду эгелен Саратов хоорайга болуп башкыларын Бүгү-россиянын турисчи маргылдаанын киржир. 3. ЖУРАВЛЕВА.

ЧАА ПАРККА

СССР-нин Дээди Советинге сонгулда хуну — июнь 16-да Самагалдайга культураның болгаш димиталыгыны партига ажиттыган. Чаа паркта хол бөбүтү, шидыра ойнаар черлерин таарымчалыг кылдыр кылды тургускан. Димиталыклардын хандырылыгына чогулмалыг ийи дары ажилда турар. Чаа ажиттыган паркта өл хун кезең орайга чедир төй чон культуруг димиталыг, селтүстөп, азы-бур ойнаар черлерин союруткан. Илалга волейбол, хол бөбүтүнү талазы-биле район төвүнү болгаш район командазынын эл хуузуун ужуражымчыны төйну союруткан. Район төвүн спортчулары 3:2 санга район командазын ук-кал. Самагалдайны, «Чодураа» колхозун шырак мөгелериниң хурдай база болган. Анаа Самагалдай ортумаа школазынын 10-ту класкын доорукчу, анык мөгө Мехсин Дажываз шүтүлгөн.

А. ДЕМБРЕЛЬ. Тес-Хем район.

ЗОНА СЕМИНАРЫ

Чөөн Сибирь болгаш ыраккы Чөөн чүктүн автономнуг республикаларынын, областарынын болгаш автономнуг областарынын анык чогаалчыларынын зона семинары Иркутскиде ажиттыган. Ону СССР-нин Чогаалчылар ажилды болгаш ВЛКСМ Топ Комитеди организаастаан.

Орта анык чогаалчылар теоретикти болгаш практикти билгилерин алдылар.

Баштайгы хун шүлүкчүлөр, прозаиктер, критиктер туз-тузуна үстүп алган, номчукулар-биле ужурашыл, оларга боттарынын өчтөткүрн бергелер.

Иркутскиниң күрүне университетинин ортем библиотеканын улуг залына анык шүлүкчүлөр-биле ужурашыл болган. Оларын аразында Тыва АССР-нин төлөөн «Тыванын аныкчары» солунун редактору Александр Даржай база бар.

Ужуралыганы ВЛКСМ Топ Комитединиң инструктору, шүлүкчү В. Шабанов удурут эрттирген. Ук кезеңге хоочун болгаш анык шүлүкчүлөр киришкен. В. Соловов (Иркутск), М. Бильчичагов (Хакания), В. Карпенко (Москва) база бири доган херожен шүлүкчү Е. Аксенова болгаш өскелер-даа боттарынын чогаалдарын помчаан.

«Анык гвардия» журнадын шүлүк чогаал кылдынын аргелекчизи В. Кузнецов чыгаланнарнын хой салыг айтырларына допчу, толгарга, билдингир харыяларын берген.

Семинар ажылын ургучуевипаан. С. МОНГАЛ. Иркутск хоорай.

ЧАА НОМНАР

Хамааты дайыннын чыдары. Юденич Петроградчааа халдап турда, анык итержилдер партиядыг кыргызы-биле Волков ГЭС-ти тутуру-биле чоруп турган. Деникин Тула чогуулда турда, Москваның болгаш оң чок-кавызынын аныкчары Кашир электростанциянын дөңөн салып эзелээн. Оортан эгелешиле электростанциянын улуг турдулары Ленинниң чыгылына эсугар комсомол болу-нун ажиэргейинге ал келген. Шатура, Днепродз, делегейниң эң күчүлү гидроэлектростанциялары — Волганың, Енисейниң, Ангарагын күтүнгенери, атомнуг электростанциялар — шунтуу аныкчарын холу-биле тутууган. Энергетика турдуларына аныкчарын маалымат күш-ажылы, оларнын чыркы-чагай сатыш-сеткилин Е. Таранов «Ленинниң чыгылы эсугар» деп номунда бажы көргүскөн.

Владимир Степанович Воровиков 1957 чылда Ташкентиниң Ленин орденниң танк училищениң доосчук, танк кезектеринге командирлик чоразан. Амгы үеде подполковник В. С. Воровиков — шериг журналист. Оң совет дайынчыктар дугайында расказлар, очерктери төп солуннарга, журналдарга бо-ла парлаттынар. «Минуталар болгаш секундлар», «От шугу» деп номдарын автору Чоктаа чаа В. С. Воровиковтун «Турушкуну эзелеш» деп чаа ному чүткөн. Тайбыт деп совет дайынчыларынын белем эвес, мичалза-даа хун дүткөлдүг ажил-ижинин дугайында бижип турар.

«Ленин-биле сүмелээр» деп аттыг А. П. Крыпинниң номуун маалымдары — аныкчар, комсомолчулар. Чүкчү чүдүрүкчү Михаил Волошин, таджик шүлүкчү Чуаруков Сафиева, тракторист Анатолий Панкратов, ужудукчу-космонавт Георгий Шонин оларнын амдырал-чуртталга азы и а удурутла болган орук айтыкчымы — В. И. Ленинниң амдыралы, ажил-чорудууганы В. И. Ленинниң чогаалдары, аныкчарга чагылар совет аныкчарын маалымат күш-ажылы, белек идеяларга бердилерине хун бүтүрү кийтирил чорурун хой-тай чижектерге көргүскөн. Ному Бүгү-россиянын комсомол организаациясына В. И. Ленинниң анык тынысканын дээр 50 чыл болган оюнга тураскааткан.

«Одун ажур» деп ному М. И. Степичев партига ажилды амырал-чуртталгазына тураскааткан. А. В. Никулина солун болгаш маалымат амыралчы орукту эрткен. Революция чыдарында — совет эрге-чагырганын дайынчылары-биле демиселги, баштайгы беш чыдарынын үезинде — социализмин ишпейкиг тургузуучуу. Ала-чурттуң Улуг дайыннын чыдарында — фронтта политикти ажилдакты. Ол маалымат херожен Гитлериниң рейхскапеларынын кыргыч амыралы туку кишкилер аас-кежикти болган. А. В. Никулина ам бо хундерге коммунист тургузуучуларынын, партианын, чоңун херээ демиселчилериниң мурдуку оорудуула. Ном чедип, солун кылдыр бижиттинген. Номчукулар алаа белек үнелери бээр чугаажок.

Аныктар, совет кижилер дугайында үстүде адаттыган болгаш өске-даа номнар республиканын ном салдыларына кирген. Н. ГАВРИЛОВА, ном салдымын кылдынынчын товароведи.

УЖЕ Н КОПЕЕК-БИЛЕ

1974 чылда РСФСР-ниң аша-баран лотереянын ушкү үндүрүгезинин ойнакшыны май 25-те Оренбург хоорайга болган. Кызыл хоорайны ажаалга кассалары билеттери ойнап алган хамаатыларга июнь 6-дан эгелел лотереяларын хулаш ап, төлө берип эзелээн.

Хоорайның № 13 магазининиң чүдүрүкчү Н. И. Попугаев, «Шың» солунун ажилдакчы Т. Монгуш оларнын кайгы-даа 250 рубль өртектег соодукулугу болган. Ол-ла ойнакшыдан пенсионер Варвара Попова 1800 рубль ажи хевил ойнап алган.

Хоорайның ажаалга кассалары бо хундерде нитизи-биле 4000 рубль ажи бараан лотереянын ушкү үндүрүгезинде салып алган билеттери ойнакшынын болгаш кижилерге төлөөн.

К. ПОДСАДНИКОВА.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 20-ДЕ МОСКВАДАН 13.30—Дамчылыглар программасы. 13.35—Өнүгү телекөргүзүм. «Уруларнын урун чогаалдыгы». 14.00—Мелздер. 14.10—Өнүгү телекөргүзүм. «Бистинг адриесин—Совет Эвилели». 15.05—«Бузукулар болап тур». Хей сериалы урун-чезен телевизийн 3-ку, 4-кү сериалары. 17.15—Өнүгү телекөргүзүм. Футболга делегей чемпионы. Болгария биле Уругвайнын шилдик командазы. 2-ги тайм. ГФР-деа дамчылыг. КЫЗЫЛДАН 18.00—«Улусту контроль». Дамчылыг. 18.25—Телемелздер. МОСКВАДАН 18.40—Өнүгү телекөргүзүм. «Че-бе, кыстар» 20.10—«Киж болгаш хообай». КЫЗЫЛДАН 10.40—Телемелздер. МОСКВАДАН 20.50—Өнүгү телекөргүзүм. М. Горький «Эзиз». Телеиниң баштайгы көргүзүм. 22.15—«Делегейин П. И. Чайковский атыг В. Колдурунда». 23.00—23.30—«Ев. Информастыг программа. Редактор В. С. ШАРВНИН.

МЕРГЕЖИЛИН—ЧОНГА

ГАЛИНА УЛАНОВАНЫН АЧЫЛЫГ МЕРГЕЖИЛИ

Балет артизи Галина Сергеевна Уланованың ады оң чурттай турар үезинде-ле амыралчы чүтүлүш, магаалыг, параш мөзүтүн үлгөргөчү болу берген. Анаа чоктаа чаа Социализм Күш-ажылын Маалымат аты тыныскан. Боудуну Төрөв чүтүтүп урун чүтүдү көгүлүдөргө артист, башкы болгаш хой-нитиниң ажилдакчымы, улуг талантыг, ажил-ишке кезең ол кижиле шугуругу уган, күш-ажылынын кезең үдүп кирбөөн дээр!

Галина Уланованың дугайында бажыном повнар, чүдүлөр, шилдик ажилдары хей. Ол ам спенга тапшылаастай берген-лаа бол, оң салдыр Улуу. СССР-нин Улуг театрынын репетиция залы. Эртенги өйдө, алаа балет артистери өөренип шештелерин эгелей бээр. Ажил-иш хайымчыларын апар. Эделек, шимчентер херожен артисттерин дурт-сынар хана-биле эмнешкен улуг көрүнүктөргө көстүп турар. Анаа оң мурунда кезе артистер көстүп эртээр дээр. Галина Уланова-биле каам анык балет артизи Людмила Семеновна «Кулуг халде Одеттаны ойнаарына өөренип турар. Галина Сергеевна залдын ажил-ишчилериниң репетиция залында, өөренип шештелерин апар чүтүлүш берип турар. Галина Уланованы оң-ла одаан дөңөп алар арга чок. Өөреничилерин башкылар турар, ол оңу база чедип алар дивес. Боудуну бүгү назмыз ажилдап келген дег ажилдаарына өөрдөр — оңу-ла кичөөр. Уланова боудуна, өөреничилеринге негелдеп, илчигаш тынч урун чүтүлүш болгашан бүгү чүтүлгө оңу база негелденин черде билдингир.

Танпылаарына хунунуң аажок чымштыг ажилдары негеттир. Чайны, димиталыг ажилдар алар. Чык, чараш болгаш соруп киришкенин тапшыларына мергежил өөрениргине, чүгле ажил-иш дуза чедирер. Ону биче короан шамада-ла билген мен.— деп, Уланова баштык чүтүлүш. Галина Уланова Петербургка, Мария театрынын балет артистеринин от-бүлөзине тө-

рүтүнгөн. Оңу авазы өзөш эвес кайгамчыктыг тапшыларын икжиктеп, шилдиктер-гай башкы короан. Гала тапшы учулешинге өөренип кирген сонду театр урун чүтүлүш биле доктаамал харылаалыг апарган. Өөренип турган үезинде-ле ажил-ишке аажок кезең, ак сеткилдиг, күүселдиң — балет артизи болурунга таарымчалыг мөзүлүг болу берген. Галина Уланова оюлгү беш чылын алдар-сугаргалыг башкы Арпизина Ваганованың класкыга өөренип эрттирген. Өөреничилерин талантыг шырак талазын — кайгамчыктыг сорук киришкенин, чымчак болган кини тапшылар чымын ол эжерин билгетти, оңу улам сайырларын ийиң чүтү-бур аргаларын тынчкан. Өөренилге доорамын ийиң чүтүлүш «Шоенинааны» хол ойнакчымы болурун оң Уланова-биле алааканы чыгарып болбай. Уланованың анык ойнакчынын сонду ол хол көргүзүлгүн ойнакчылары оңу шунту Уланованын ойнаар аныгына дүштүр — бөдүрүн болгаш ливониниң, сатыш-сеткилин бүзүргенин илердериниң ийиңиниң ийиңиниң белек шүлүкчүлүгү кылдыр ол ойнап келген.

Галина Уланованың чогаалчыктыг наамдары совет балет урун чүтүлүш наамдары-биле сыйыл холбаалыг. Боудуну чогаалчы ажилды орус артистериниң күүселдиң мергежилнин оң ийиңиң ажилдарын баштык, хөгжүдүп турган, оңу аныкчарга дамчылып берип турар.

Көргүзүп белекчилери кылды турга Уланованын коорге, оңу өөреничилеринге ургучу чагай сеткилдиг, алмын-дан эзелек болгаш хундултедилер чынык кезеңде, магаалыг — Галина Уланованың төптү, кызматкелди чижелде чок-ла пийл—деп, оңу өөреничилерин СССР-нин улустун артизи Екатерина Максимова чүтүлүш — Көргүзүп белекчилери эрттиргенине чамалыкта муңгаргай, могол-шылдыгын чедип келир мен. «Бөгүн белекчилер эрттире албас, могол, аарын тур мен.» дээриме-даа, оңу шундулал, хоралдары, чемелээр, «белекчилер, «чалгаралар» деп дүжары Камнала ЮЖИНА. (ПМА).

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

КЫЗЫЛДЫН БАШКЫ УЧИЛИШЕЗИ 1974-75 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА СУРГУУЛДАР ХҮЛЭЭП АЛЫШКЫНЫН ЧАРЛАП ТҮР

Өөренир хуусаалары: Школа салбырынга 8 класс доосканарга 3 чыл 10 ай. 10 класс доосканарга 2 чыл 10 ай. Уруглар албан черлеринин салбырынга 3 чыл 6 ай. Ортумаа өөредилге черлеринге хүлээп алышыкынын дүрүмнерин өзүгүр 8 класс доосканар орус дылга (диктант), математикага (аас-биле) экзаменер дужаар. 10 класс доосканар ортумаа школаны денделген орус дылга (диктант), математикага (аас-биле) экзамен дужаар. Училишере кирерлер музыка өөренип болурун шынарларын хынадыр.

азы ортумаа школа дооскан документин, № 286 майык өзүгүр эмчи шынылазанын, 3х4 см хемчээлдиг 4 фото-чурукту дужаар. Билдинишкенин июль 31-ге чедир хүлээп алар. Киририниң экзаменнери август 1-ден 20-ге чедер. Училишере кирип алганарга нинти чүрүм өзүгүр стипендия төлээр. 18 хар чептээр бүдүн өскүстерин база колхозчуларын, совхоз ажилчыларын уруглары өг-бүлөзунин материалдыг байдалынын дугайында шынылыганы барымдаалап күрүне хандырылганына хүлээп алар.

УЧИЛИШЕНИН АДРЕЗИ: Кызыл хоорай, Колхозная кулумчузу, 56.

УРАН ЧҮҮЛ УЧИЛИЩЕЗИ

1974-75 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА

БЫЗЫЛДЫН УРАН ЧҮҮЛ УЧИЛИЩЕЗИ 1974-75 өөредилге чылында дирижер болгаш хейнүк ыры, фортепиано, улустуң хөгжүм хереселдери (баян, домра, балалайка, допшулуур, шаны, чадаган, игил), үрер хөгжүм (труба, тромбон, кларнет, тубой, флюг, флейта), хыдыг хөгжүм (сиринга, контрабас), теоретик—композитор, ыры, клуб салбыры (дирижер болгаш хейнүк ыры, улустуң хөгжүм хереселдери, режиссер, хореография туснай мергежилдер), чурулга салбырларына хүлээп алышыкынын чарлап тур.

Училишере 30 хар чептээр хамаатыларын хүлээп алар. Дирижер болгаш ыры салбырларына 18-тен 30 хар чедир назмыл хамаатыларын хүлээп алар. Музыка салбырына диннаарын, сактычачылыг, үнү, ритм билдини алынар. Чурулга салбырына кирерлер карандаш болгаш будук-биле база чүрүк тургузууну талазы-биле чүраан чүруктарына дужаар. Клуб салбырынын хореография мергежилдине чүтгө 8 класс доосанарын хүлээп алар.

Училище директорунун адына билдинишкени-биле кады билинин дугайында херечилелин (аттестадны), терүтүнгенинин дугайында херечилелин азы паспортун (боду өккөр), допчу наамдарын, № 286 форма өзүгүр амы херечилелин, чурттап турган чериден өг-бүлөзунин дугайында херечилелин, сөөлү ажилдап (өөренип) турган черинден характеристиканын, 3х4 хемчээлдиг 4 фото-чурукту дужаар. Шериг билелин азы кини бижилдиге дептерин боду өккөр.

Киририниң экзаменнери июль 1-ден, чурулга салбырына август 20-ден ортумаа өөредилге черлеринге сургуулдар хүлээп алышынын дүрүмнеринге үндөйлөткөнгө чурттуулар. Өөредилге чылы сентябрь 1-ден эгелээр. Нинти чүрүм өзүгүр стипендияны төлээр. Училишере чурттакчылардан хүлээп алган сургуулдарын күрүне хандырылыгына кириер. Училишенин адреси: Кызыл хоорай, Ленин кулумчузу, бажын № 2, 2-ги каат, телефоннары: 25-79, 29-26. Училишениң дирекциясы.

гаш эң партия А К А КЦИОНАНЫ АДРЕЗИ: 667000

Кызыл, Шетинкил-Браченко кулумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторуңу 24-63, редакторуңу ораалчыларынын 35-24, пропаганда шилдикте 23-54, харысалгалы секретарынын 23-35, партиязы амдырал кылдынын 37-13, культура кылдынын 23-54, көдө ажилды кылдынын 21-47, улустуң кылдынын 22-64, чагаа кылдынын 41-27, информация база совет туртуугу кылдынын 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларынын 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгара.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР Тираж 16056 ЧАГЫГ № 696